

## فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
فصل اول: کلیات.....	۱۷
مبحث اول: واژه شناسی.....	۱۷
گفتار اول: سیاست جنایی.....	۱۷
گفتار دوم: محیط زیست.....	۱۸
۱- اصطلاحات مربوط به محیط زیست.....	۱۹
۱-۱. زیست بوم.....	۱۹
۱-۲. زیست کره.....	۱۹
۱-۳. اکوسیستم.....	۱۹
۱-۴. محیط زیست.....	۱۹
۲- اصطلاحات مرتبط با محیط زیست دریایی.....	۲۰
۲-۱. آلودگی محیط زیست.....	۲۰
۲-۲. فاضلاب.....	۲۰
۲-۳. پسماند.....	۲۱
۲-۴. اراضی مستحدث.....	۲۱
۲-۵. اراضی ساحلی.....	۲۱
۲-۶. آلودگی دریایی.....	۲۱
۲-۷. آلودگی محیط زیست دریایی.....	۲۲
۲-۸. تخریب محیط زیست دریایی.....	۲۲
۲-۹. آبیان.....	۲۲
۲-۱۰. صید.....	۲۳
۲-۱۱. پروانه صید.....	۲۳
مبحث دوم: اهمیت و ارزش محیط زیست دریایی.....	۲۳
گفتار اول: ارتباط محیط زیست دریایی و حقوق بشر.....	۲۴
گفتار دوم: کارکردهای سودمند محیط زیست دریایی.....	۲۶
۱- گردشگری.....	۲۷
۲- اقتصادی و بازرگانی.....	۲۸
۳- غذا و دارو.....	۳۱
گفتار سوم: محیط زیست دریایی از منظر حقوق بین الملل.....	۳۳
۱- معاهده کنفرانس ملل درباره محیط زیست استکهلم ۱۹۷۲.....	۳۵

## ۶ □ سیاست جنایی ایران در قلمرو محیط زیست دریایی

- ۲- کنوانسیون جلوگیری از آلودگی دریایی ناشی از دفع (تخلیه) مواد زائد و دیگر مواد ۱۹۷۲ ..... ۳۷
- ۳- کنوانسیون جلوگیری از آلودگی آب دریا ناشی از کشتی‌ها (کنوانسیون مارپل) ۱۹۷۳ - ۱۹۷۸ ..... ۳۸
- ۴- پروتکل همکاری منطقه ای برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضره در موارد اضطراری کویت ۱۹۷۸ ..... ۴۰
- ۵- کنوانسیون بازل درباره کنترل انتقالات برون مرزی مواد زائد زیان بخش و دفع آنها ۱۹۸۰ ..... ۴۲
- ۶- پروتکل دریایی آلودگی ناشی از اکتشاف و استخراج از فلات قاره کویت ۱۹۸۹ ..... ۴۵
- ۷- پروتکل حمایت محیط زیست دریایی در برابر منابع آلودگی مستقر در خشکی مواد زائد زیان بخش و دفع آنها کویت ۱۹۹۰ ..... ۴۶
- ۸- کنوانسیون تنوع زیستی ۱۹۹۲ ..... ۴۸
- ۹- کنوانسیون بین المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارات آلودگی نفت سوخت کشتی ۲۰۰۱ ..... ۴۹
- ۱۰- کنوانسیون حفاظت محیط زیست دریایی دریای خزر ۲۰۰۳ ..... ۵۲
- گفتار چهارم: کارکرد امنیت گرای محیط زیست دریایی ..... ۵۴
- مبحث سوم: رویکرد اسلام به محیط زیست ..... ۵۹
- ۱- قرآن ..... ۶۰
- ۲- روایات ..... ۷۳

### فصل دوم: سیاست کنشی (پیشگیری) ایران در قبال جرائم علیه محیط زیست

- دریایی ..... ۷۷
- مبحث اول: پیشگیری اجتماعی ..... ۷۹
- گفتار اول: آموزش و فرهنگ سازی ..... ۸۱
- گفتار دوم: اشتغال ..... ۸۸
- گفتار سوم: مسکن ..... ۹۱
- گفتار چهارم: عدالت رفاهی و اقتصادی ..... ۹۲
- مبحث دوم: پیشگیری وضعی ..... ۹۵
- گفتار اول: افزایش تلاش و زحمت ارتکاب جرم ..... ۹۸
- گفتار دوم: افزایش خطرات ارتکاب جرم ..... ۹۹
- گفتار سوم: تقلیل دستاورد حاصل از ارتکاب جرم ..... ۱۰۱
- ۱- ممنوعیت وسایل نقلیه آبی از داشتن آلات و ادوات صید ..... ۱۰۳
- ۲- ممنوعیت شناورهای صیادی از حمل و استفاده از ابزار و ادوات صیادی غیرمجاز ..... ۱۰۴
- ۳- ممنوعیت ورود نفتکش‌های تک جداره به دریا ..... ۱۰۴

- ۴- اهتمام و اولویت بخشی به تولید کالاهای با بیشترین قابلیت بازیافت ..... ۱۰۵  
۴- ارزیابی اثرات زیست محیطی ..... ۱۰۶

### فصل سوم: سیاست واکنشی (کیفری) ایران در قبال جرائم علیه محیط زیست

#### دریایی ..... ۱۱۱

- مبحث اول: جرم انگاری در ارتباط با محیط زیست دریایی ..... ۱۱۱  
گفتار اول: میانی جرم انگاری در عرصه محیط زیست دریایی ..... ۱۱۴  
گفتار دوم: جایگاه جرائم علیه محیط زیست دریایی ..... ۱۲۲  
گفتار سوم: جرائم یقه سفیدی در حوزه محیط زیست دریایی ..... ۱۲۸  
گفتار چهارم: انواع جرائم علیه محیط زیست دریایی ..... ۱۳۱  
الف- جرائم با موضوعیت دریا ..... ۱۳۲  
۱- امتناع از متوقف یا تعطیل کردن فعالیت ممنوعه ..... ۱۳۳  
۲- تجاوز یا تخریب نسبت به اراضی مستحدث و ساحلی و حریم دریا ..... ۱۳۴  
۳- آلوده سازی آبهای داخلی و دریا با نفت یا هر نوع مخلوط نفتی ..... ۱۳۷  
۴- ایجاد آلودگی، انتشار بیماری‌های مسری، تخلیه فاضلاب‌های صنعتی و هرگونه مواد آلاینده ..... ۱۳۹  
۵- مخلوط کردن پسماندهای پزشکی با سایر پسماندها، تخلیه، پخش، فروش، استفاده و بازیافت آنها ..... ۱۴۱  
۶- نگهداری، مخلوط کردن، جمع آوری، حمل و نقل، خرید و فروش، دفع، صدور و تخلیه پسماندهای غیرپزشکی ..... ۱۴۴  
۷- پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک ..... ۱۴۵  
۸- تهدید علیه بهداشت عمومی ..... ۱۴۶  
۹- تخریب، تجاوز، تصرف عدوانی، ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق نسبت به محیط زیست و منابع طبیعی ..... ۱۴۷  
ب- جرائم با موضوعیت آبریزان ..... ۱۴۹  
۱- صید غیرمجاز آبریزان ..... ۱۵۰  
۲- تغییر مسیر، ایجاد موانع فیزیکی و احداث هرگونه تاسیسات غیرمجاز در رودخانه‌های مسیر مهاجرت یا تکثیر طبیعی آبریزان ..... ۱۵۴  
۳- صید، عمل آوری، عرضه، فروش، حمل و نقل، نگهداری، واردات و صادرات انواع ماهی‌های خاویاری و خاویار بدون اجازه شیلات ..... ۱۵۴  
۴- کشتن، مسموم، تلف یا ناقص کردن حیوانات ممنوع الشکار ..... ۱۵۶  
۵- شکار یا صید حیوانات و جانوران وحشی حفاظت شده ..... ۱۵۷  
ج- جرائم با موضوعیت شرایط و شیوه صید ..... ۱۵۸  
۱- داشتن هر نوع ادوات صید در وسایل نقلیه آبی ..... ۱۵۹  
۲- انجام فعالیت صیادی بدون پروانه ..... ۱۶۰

## ۸ □ سیاست جنایی ایران در قلمرو محیط زیست دریایی

- ۱۶۲ ..... ۳- صید ممنوعه از حیث زمان، مکان، گونه آبی یا آلات و ادوات
- ۱۶۵ ..... مبحث دوم: واکنش کیفری در قبال جرائم علیه محیط زیست دریایی
- ۱۶۵ ..... گفتار اول: مجازات‌ها
- ۱۶۶ ..... گفتار دوم: اقدامات تامینی و تربیتی
- ۱۶۸ ..... الف- اقدامات تامینی شخصی
- ۱۶۹ ..... ۱- اقدام تامینی درمانی
- ۱۷۰ ..... ۲- اقدامات تامینی محدودکننده آزادی
- ۱۷۱ ..... ب- اقدامات تامینی غیرشخصی
- ۱۷۳ ..... ۱- ضبط اشیاء و اموال
- ۱۷۶ ..... ۲- تعطیل کردن موسسات
- ۱۷۷ ..... ۳- سلب اعتبار از مجوز فعالیت

### فصل چهارم: چالش‌های سیاست جنایی ایران در قبال جرائم علیه محیط

- ۱۸۱ ..... زیست دریایی
- ۱۸۲ ..... مبحث اول: کارآمدی
- ۱۸۵ ..... گفتار اول: جلوه‌های فقدان کارآمدی
- ۱۸۵ ..... ۱- روند صعودی جرائم زیست محیطی دریایی
- ۱۸۶ ..... ۲- ارتکاب متهورانه جرائم علیه محیط زیست دریایی
- ۱۸۶ ..... ۳- ناکامی در دستیابی به اهداف مجازات
- ۱۸۷ ..... ۴- بی توجهی به سیاست گذاری کیفری افتراقی
- ۱۹۰ ..... ۵- رویه قضایی ناقص
- ۱۹۳ ..... گفتار دوم: عوامل فقدان کارآمدی
- ۱۹۴ ..... الف- عوامل فراقانونی
- ۱۹۴ ..... ۱- عدم مطالبه گری افکار عمومی
- ۱۹۶ ..... ۲- عدم دسترسی به تکنولوژی مدرن
- ۱۹۹ ..... ۳- نبود نظارت و بازرسی لازم
- ۲۰۰ ..... ۴- سیاست زدگی زیست محیطی
- ۲۰۱ ..... ۵- احاله تقابل با بزهکاری به حقوق کیفری
- ۲۰۴ ..... ۶- ساختار معیوب سازمان حفاظت محیط زیست ایران
- ۲۰۶ ..... ۷- فرهنگ مصرف گرایی
- ۲۰۷ ..... ۸- بی اعتنایی به بهداشت عمومی
- ۲۰۸ ..... ب- عوامل مربوط به ایرادات مقررات موضوعه
- ۲۰۸ ..... ۱- عقب ماندگی از گذر زمان
- ۲۱۰ ..... ۲- رویکرد سنتی کیفرگذاری
- ۲۱۲ ..... ۳- عدم تناسب جرم و مجازات

۴- اختلاف فاحش میان حداقل و حداکثر مجازات.....	۲۱۴
۵- عدم اعمال مسئولیت کیفری بدون تقصیر.....	۲۱۵
۶- مجرمیت مقید به قصد خاص یا نتیجه.....	۲۱۸
۷- وجود گریزگاه قانونی برای مجرمین زیست محیطی.....	۲۱۹
۸- استفاده از مجازات‌های آسیب‌زا.....	۲۲۱
۹- عدم استفاده بهینه از اقدامات تأمینی.....	۲۲۲
۱۰- استعمال اصطلاحات مبهم در قانون.....	۲۲۶
مبحث دوم: انسجام.....	۲۲۷
گفتار اول: جلوه‌های فقدان انسجام.....	۲۳۰
۱- نبود مراجع قضایی تخصصی زیست محیطی.....	۲۳۰
۲- عدم تشکیل پلیس زیست محیطی.....	۲۳۲
۳- تشکیل نشدن وزارتخانه محیط زیست.....	۲۳۳
۴- فقدان یا کمبود علائم هشدار دهنده حریم سواحل.....	۲۳۴
۵- تسامح ضابطان در خصوص جرائم زیست محیطی.....	۲۳۵
۶- عدم تفکیک دقیق وظایف سازمان‌ها.....	۲۳۷
۷- عدم کاربست آموزه‌های علوم جنایی.....	۲۴۱
گفتار دوم: عوامل فقدان انسجام.....	۲۴۲
الف- عوامل فراقانونی.....	۲۴۳
۱- قدرت نامتوازن سازمان‌های اجرایی.....	۲۴۳
۲- عدم پوشش رسمی خبری وضعیت آشفته محیط زیست دریایی.....	۲۴۴
۳- بیکاری و عدم اشتغال پایدار.....	۲۴۶
۴- اختلاف فاحش طبقاتی در جامعه.....	۲۴۸
۵- نبود تعامل کافی میان سازمان‌ها.....	۲۵۰
۶- ضعف زیرساخت‌های کنترلی.....	۲۵۱
۷- بی‌اعتنایی بازرگانی به محیط زیست دریایی.....	۲۵۳
۸- عدم پایبندی به تعهدات بین‌المللی.....	۲۵۷
ب- عوامل مربوط به ایرادات مقررات موضوعه.....	۲۶۰
۱- پراکندگی قوانین.....	۲۶۰
۲- الزامی نبودن پیگرد قضایی مجرمین.....	۲۶۲
۳- عدم حتمیت محکومیت کیفری یا اجرای کیفر.....	۲۶۳
۴- ضعف جایگاه قانونی سازمان‌های غیررسمی.....	۲۶۵
ج- عوامل مربوط به ایرادات اجرای مقررات موضوعه.....	۲۶۹
۱- انفعال نظام عدالت کیفری.....	۲۷۰
۲- ضعف آموزش‌های زیست محیطی.....	۲۷۲

## ۱۰ □ سیاست جنایی ایران در قلمرو محیط زیست دریایی

- ۳- دشواری اعمال توأمان جنبه تنبیهی و اصلاحی پاسخ کیفری ..... ۲۸۱
- ۴- تعارض اقسام سیاست جنایی ..... ۲۸۲
- مبحث سوم: جامعیت ..... ۲۸۴
- گفتار اول: پاسخ‌های کنشی ..... ۲۸۶
- ۱- کمبود صنایع تبدیلی اشتغال زا ..... ۲۸۶
- ۲- احاله فشار اقتصادی به مردم ..... ۲۸۷
- ۳- خلاء آموزه‌های بایسته زیست محیطی دریایی جهت صدور کارت ملوانی ..... ۲۸۷
- ۴- عدم بهره‌گیری از تجربیات سایر کشورها ..... ۲۸۸
- ۵- لزوم بازنگری در مفهوم پیشرفت در راهبردهای کلان حاکمیت ..... ۲۸۹
- ۶- فقدان مبارزات نمادین ..... ۲۹۱
- ۷- بی‌توجهی به ارزیابی اثرات زیست محیطی ..... ۲۹۲
- ۸- عدم بهره‌برداری از ظرفیت فضای مجازی ..... ۲۹۶
- ۹- مسامحه در حسابرسی زیست محیطی ..... ۲۹۸
- ۱۰- نبود سیاست‌های تشویقی ..... ۳۰۱
- ۱۱- غفلت از مسئله پناهندگی زیست محیطی ..... ۳۰۳
- ۱۲- کم توجهی به آموزه‌های مکتب جرم‌شناسی جهان بوم ..... ۳۰۴
- گفتار دوم: پاسخ‌های واکنشی ..... ۳۰۶
- ۱- عدم جرم‌انگاری همه صور ارتکاب جرم ..... ۳۰۶
- ۲- محرومیت برخی اجزاء محیط زیست دریایی از حمایت کیفری ..... ۳۰۸
- ۳- عدم امکان قانونی دادخواهی زیست محیطی عموم مردم ..... ۳۱۱
- ۴- لزوم نگرش متفاوت در تعریف جرم زیست محیطی ..... ۳۱۴
- ۵- عدم الزام قانونی جهت پاکسازی آلودگی محیطی ..... ۳۱۷
- ۶- توجه ناکافی به عدالت ترمیمی ..... ۳۱۸
- ۷- بیگانگی با مجازات‌های اجتماعی ..... ۳۲۲
- ۸- خلاء پاسخ‌های خودکنترلی ..... ۳۲۵
- ۹- عدم استفاده از ظرفیت دادرسی کیفری توافقی ..... ۳۲۶
- نتیجه‌گیری ..... ۳۲۹
- ضمیمه ..... ۳۳۳
- منابع ..... ۳۴۱